

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

קת.

עין משפט נר מצוה

א [מיי" פ' י"א מהלכות
עדות דין י' וי"ג מהל'
מסעות דין י']:

תורה אור השלם

1. מדוע שובבה העם
הזה ירושלים משבה
נצחת החוקים בתרמית
מאנו לשרבו:
2. אבותיכם איה הם
והנבאים הלעולם יחזו:
זכיה א ה
3. אך דברי וחקי אשר
צוית את עבדי והביאים
הלאו השיגו אבותיכם
והשרבו יאמרו כאשר
זמם יי צבאות לעשות
לנו בדרבנו ובמעללנו
כן עשה אמתנו:

4. כה אמר יי איה ספר
בריתות אמכם אשר
שלתיהם או מי מנשי
אשר מקרתי אתכם לו
הן בעונותיכם נמפרתם
ובפשעיהם שלחה
אמכם: ישעיהו נ א
5. ועתה עשו בי יי אמר
עבדי דוד לאמר ביד דוד
עבדי והשיע את עמי
עבדי מיד פלשתים
ומיד כל איביתים:

6. ואמרתי אליהם בה
אמר יי צבאות אלהי
ישראל הנני שלח
אלקחתי את נבוכדנצר
מלך בבל עבדי ושמתיו
כסאו ממעל לאלבנים
עליו כפי שמיא מהני: דולחני
ליה מה שהלתי פניו לומר לשלוחי
בלק ולינו פה שאמר לו הקב"ה
במחילה לא תלך והדר אמר לך:
מלכותא בלא סגא. כלומר שררה
גדולה ואינו חסר אלא כתר מלכות:
אני היום רך ומשוח מלך והאנשים
האלה קיים ממני. כלומר איני גדול
מהם אלא משחת מלכות: שפי. כמו
(תולין דף נ"ד): צוקא לטמא דשק
מדוכתיה: שפיפון. משמעו שמים:
שסוס העין. שמוס פתוח כמו שמומו
(ניכר) כלומר עינו אחת פתוחה מכלל
האחמרת סתומה וכי נמי מתרגמין
דשפיר חזי. אית דמפרשי שמוס כמו
שמוס ולא מילתא היא: קוסס
באמסו. כגון מעלה צוקו:

7. והעלה על ירוכב היו
לא תהיה אשר אתם
אמרים נהיה כגוים
במשפחות הארצות
לשירת עין ונאמן:
8. ויסרו למשפט אלקיך
ישיהו כח כו
9. וישלח מלאכים אל
בלעם בן בעור פתחה
אשר על הנהר ארץ בני
עמון לקרא לו לאמר הנה
עם יצא ממצרים הזה
כסה את עין הארץ והוא
ישב מפלי:

10. וישא משלו ויאמר
נאם בלעם בנו בער ונאם
הגבר שתה העין:
11. וישבו רשעים
לשאול כל גוים שכחי
אלהים: תהלים ט י"ה
12. מי מנה עפר יעקב
ומספר את רבע ישראל
תמת נפשי מות ישרים
והיה אחריתי פמהו:

13. ועתה הנני הולך
לעמי לכה איצחק אשר
עשה העם הזה לעמך
באחרית הימים:
14. ותלכו זקני מואב
וזקני מדן וקסמים בידם
ותבאו אל בלעם וידברו
אליו דברי בלק:
15. ויאמר אליהם לינו
פה הלילה והשבתי
אתכם דבר כאשר ידבר
יי אלי וישבו שרי מואב
עם בלעם:

16. ויאמר אליהם כ
בלעם לא תלך עמיהם
לא תאיר את העם כי
ברוך הוא:
17. ויבא אליהם אל
בלעם לילה ויאמר לו
אם שואל לך באו
שמואל ב ג ל

בלעם היה: זנו הוא. לבלעם צנזאות שבלעם גדול מצאיו היה צנזאות: הא שאר נכרים אסו. כלומר מדקא חשיב מנה דמתנימין דבלעם שהיה נכרי צנזי דיוטות וקאמר דאין לו חלק מכלל דשאר נכרים יש להם חלק: מהנימין מני וכו'. א"ל ר' יהושע אלו נאמר ישונו רשעים לשאולה י כלל הגוים משמע

דקאמרת השתא דכתיב כל גוים שכחי אלהים לא משמע אלא אותן השוכים אלוה כגון בלעם וצנזמון ש אצל אחריני אמו כדאמרין ברש פרקין (דף ק"ז): ורעו זרים לאנכס וזני נכר אכריכס לעולם הבא: מאי נינהו כל גוים שכחי אלהים. דמשום הכי צורר הקב"ה הרשעים שבהם ונותן אותם צניהנס ואין להם חלק לעמיד אצל השאר יש להם חלק: ואף אסו רשע נתן סימן צנזמון. שאין לו חלק לעמיד: סמוס נפשי מוס ישרים. אס ימות מיתת עצמו תהא אחריתי כמוהו דודאי יש לו חלק עמסה: ואס לאו. דלא ימות אלא יהרג הנני הולך לעמי לגיהנס: לא היה להם שלום. דכתיב המכה את מדין צדה מואב: להוין. כעוסין כלסם שטוסם פניו להוין: כרכושא. חולדה: סמוס נפשי מוס וסוגרא. אין להם שלום מעולם: יש גרא. מול רע: כלום יש אז שמוא אס צנו. שהוא סבור שילמך לו הקב"ה קלל את בני דקאמר בלעם לינו פה הלילה: דולחני צלילו כלפי שמיא מהני: דולחני ליה מה שהלתי פניו לומר לשלוחי בלק ולינו פה שאמר לו הקב"ה במחילה לא תלך והדר אמר לך: מלכותא בלא סגא. כלומר שררה גדולה ואינו חסר אלא כתר מלכות: אני היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה קיים ממני. כלומר איני גדול מהם אלא משחת מלכות: שפי. כמו (תולין דף נ"ד): צוקא לטמא דשק מדוכתיה: שפיפון. משמעו שמים: שסוס העין. שמוס פתוח כמו שמומו (ניכר) כלומר עינו אחת פתוחה מכלל האחמרת סתומה וכי נמי מתרגמין דשפיר חזי. אית דמפרשי שמוס כמו שמוס ולא מילתא היא: קוסס באמסו. כגון מעלה צוקו:

כרע
הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי: בלעם בלא עם דבר אחר בלעם שבלה עם בן בעור שבא על בעיר תנא הוא בעור הוא כושן רשעתים על בעיר כושן רשעתים דעבר שתי רשעיות בישראל אחת בימי יעקב ויחנן אביו בנו הוא לו בנביאות בלעם הוא דלא אתי לעלמא דאתי הא אחרני אתו מתניתין מני רבי יהושע היא דתניא ר"א אומר וישבו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים ישובו רשעים לשאולה אלו פושעי ישראל כל גוים שכחי אלהים אלו פושעי עובדי כוכבים דדברי ר"א אומר לו ר' יהושע וכי נאמר בכל גוים והלא לא נאמר אלא כל גוים שכחי אלהים ואף אותו רשע נתן סימן בעצמו אמר תמות נפשי מות ישרים תהא אחריתי כמוהו ואם לאו יולכו זקני מואב וזקני מדן תנא מדין ומואב לא היה להם שלום מעולם משל לשני כלבים שהיו בעדר והיו צהובין זה לזה בא זאב על האחד אמר האחד אם איני עוזרו היום ולמחר בא עלי הלכו שניהם והרגו הזאב אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כרכושא ושונרא עבדו הלוא מתרבא דביש גרא וישבו שרי מואב עם בלעם ושרי מדן להיכן אזול כיון דאמר להו לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר אמרו כלום יש אב ששונא את בנו אמר רב נחמן חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני מעיקרא כתיב לא תלך עמהם ולבסוף כתיב קום לך אתם אמר רב ששת חוצפא מלכותא בלא תאגא היא דכתיב ויאנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני וגו' א"ר יוחנן בלעם חוגר ברגלו אחת היה שנאמר וילך שפי שמשון בשתי רגליו שנאמר שפיפון עלי אורח הנושך עקבי סוס בלעם סומא באחת מעיניו היה שנאמר שתום העין קוסם באמתו היה הכא ונפול וגלוי עינים וכתבי התם והנה המן נופל על המטה וגו' איתמר מר זוטרא אמר קוסם באמתו היה מר בריה דרבינא אמר שבא על אתונו מ"ד קוסם באמתו היה כדאמרן ומ"ד בא על אתונו היה כתיב הכא כרע שכב וכתבי התם בין רגליה כרע

דקא אסי מיהודה. דקאמר לו דוד ומיודעי שהיה קורא לאחיתופל מיודעי כדוד: מואב סיר רחלי. דוד דקא אסי ממואב: סיר רחלי. גחזי סקר ונטרע על עסקי רחיה: על אדום אשליך נעלי. אנעיל אותם כגן עדן: אס יבא דוד שהרג את הפלשתי. ויענק לפיך על שאתה נותן חלק לדואג ואחיתופל לנוה"כ מה אתה עושה להפסי דעמו שהם היו שונאין אותו: אמר להם עלי לפייסן ולעשותן ריעים והאזנים זה לזה והיינו התרועעי לשון ריעות: ושמואל אמר. מאי תשובה נלחם כה"ג [בארן] עשה בני אדם וכו': עבד שמכרו רבו. ומאחר שמכרו הקב"ה לנבוכדנצר וגרשו מעליו יש לו עליו כלום: מאי דכתיב ודוד עבדי נבוכדנצר עבדי שקראו להן רשע עבד כמו שקראו לדוד דכתיב צוקו ירמיה (מ"ג) הנני שלח ולקחתי את נבוכדנצר עבדי לא מפני שדומה זה לזה אלא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעמדין ישראל לומר כזר מכרנו הקב"ה לנבוכדנצר לפיכך הקדים הקב"ה וקרא עבדי לנבוכדנצר כדי להחזיר להן תשובה: עבד למי נכסיס למי. כלומר נבוכדנצר עבדי הוא וכל מה שקנה לי הוא ועדיין לא יאחמם מרשותי: והעולה על רוחם היה לא ספיה. כל מה שאמס צורים לא יהיה: כל מי האי יוסחא. מי יתן ויצא לנו זה הכעס בחימה שפוכה אמלך עליכם שיגאלנו צל כרחו וימלך עלינו: א"ר אבא צר כהנא. היינו תשובה נלחם דלמרו ליה אלהים יורנו שאין אנו יכולין ליסר אותו: בלא עם. שאין לו חלק עם עם: שבלה עם. שבלעם ישראל בעצמו שהשיאו לבלק כדכתיבן למינך לקמן [ק"ו] והפיל מהם כ"ד אלפים: צעור שצא על צעיר. שצא על אתונו כמו צהמה דמתרגמין צעיר: סנא הוא צעור. אצין של בלעם הוא כושן רשעתים הוא לכן הארמני: אחס בימי יעקב. שדף אחריו וצקס לעקור הכל: ואחס בימי שופטים. לאחר מיתת יהושע דכתיב (שופטים א) וימר אף ה' צישראל ויחסם ציד כושן רשעתים: צנו צעור. משמע צעור צנו של

הוא לכן הארמני בעור שבא ואחת בימי שפוט השופטים ומה שמו לכן הארמני שמו כתיב בן בעור וכתבי בן בעור אמר רבי יוחנן אביו בנו הוא לו בנביאות בלעם הוא דלא אתי לעלמא דאתי הא אחרני אתו מתניתין מני רבי יהושע היא דתניא ר"א אומר וישבו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים ישובו רשעים לשאולה אלו פושעי ישראל כל גוים שכחי אלהים אלו פושעי עובדי כוכבים דדברי ר"א אומר לו ר' יהושע וכי נאמר בכל גוים והלא לא נאמר אלא כל גוים שכחי אלהים ואף אותו רשע נתן סימן בעצמו אמר תמות נפשי מות ישרים תהא אחריתי כמוהו ואם לאו יולכו זקני מואב וזקני מדן תנא מדין ומואב לא היה להם שלום מעולם משל לשני כלבים שהיו בעדר והיו צהובין זה לזה בא זאב על האחד אמר האחד אם איני עוזרו היום ולמחר בא עלי הלכו שניהם והרגו הזאב אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כרכושא ושונרא עבדו הלוא מתרבא דביש גרא וישבו שרי מואב עם בלעם ושרי מדן להיכן אזול כיון דאמר להו לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר אמרו כלום יש אב ששונא את בנו אמר רב נחמן חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני מעיקרא כתיב לא תלך עמהם ולבסוף כתיב קום לך אתם אמר רב ששת חוצפא מלכותא בלא תאגא היא דכתיב ויאנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני וגו' א"ר יוחנן בלעם חוגר ברגלו אחת היה שנאמר וילך שפי שמשון בשתי רגליו שנאמר שפיפון עלי אורח הנושך עקבי סוס בלעם סומא באחת מעיניו היה שנאמר שתום העין קוסם באמתו היה הכא ונפול וגלוי עינים וכתבי התם והנה המן נופל על המטה וגו' איתמר מר זוטרא אמר קוסם באמתו היה מר בריה דרבינא אמר שבא על אתונו מ"ד קוסם באמתו היה כדאמרן ומ"ד בא על אתונו היה כתיב הכא כרע שכב וכתבי התם בין רגליה כרע

הנהגות הגר"א

[א] גמ' כתיב מיתת כרע שכן. נמחק צ' מיתת כרע שכן וי"צ נפול:

מוסף רש"י

ירלך שפי. אשלישייטיי, כמו (תולין מ"ג): דשק מזוכתיה (סוטה י"ג). שפיפון. שפיה כפולה (סוטה). שתום העין. ולא אמר שתום העינים (במדבר ד. ב.)

האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה: במדבר כב כ. ויאמר בלעם לבלק התיצב על עלתך ואלכה אלי יקרה יי לקראתי ודבר מה יראני והגדתי לך ויחל שפי: במדבר כג ג. נאם שמע אמרי אל וידע דעת עליון מחזה שרי יחנן נפל וגלוי עינים: במדבר כד טו. ויתמלך שוב מונת הביתן אל בית משהה דתן והקן נפל על המטה אשר עליה ויאמר המלך הגם לבלבש את המלכה עמי בבית הדבר יצא מפי המלך ופני הקן חפ: אסתר ז ה. כרע שכב כאר וכלביא מי יקומנו מברכיך ברוך ארריך ארור: במדבר כד ט. רגליך כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד: שופטים ה כו

האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה: במדבר כב כ. ויאמר בלעם לבלק התיצב על עלתך ואלכה אלי יקרה יי לקראתי ודבר מה יראני והגדתי לך ויחל שפי: במדבר כג ג. נאם שמע אמרי אל וידע דעת עליון מחזה שרי יחנן נפל וגלוי עינים: במדבר כד טו. ויתמלך שוב מונת הביתן אל בית משהה דתן והקן נפל על המטה אשר עליה ויאמר המלך הגם לבלבש את המלכה עמי בבית הדבר יצא מפי המלך ופני הקן חפ: אסתר ז ה. כרע שכב כאר וכלביא מי יקומנו מברכיך ברוך ארריך ארור: במדבר כד ט. רגליך כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד: שופטים ה כו